

Parallelle verdener

Magisk og rituel praksis blandt moderne hekse i Danmark

Steno, Anne Mia

Published in:
Kulturstudier

Publication date:
2012

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Steno, A. M. (2012). Parallelle verdener: Magisk og rituel praksis blandt moderne hekse i Danmark .
Kulturstudier, (1), 111-133.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Anne Mia Steno er Cand. Scient. Anth. og pt. ansat ved Dansk Folkemindesamling, hvor hun som et led i Folkemindesamlingens fokus på temaet *Tro og magi i hverdagen*, undersøger magisk og rituel praksis blandt moderne hekse i Danmark. Information om heksemiljøets udbredelse samt særlige kendetegn og fællestræk ved hekse i Danmark vil blive fremhævet i løbet af artiklen. Empirisk materiale til udarbejdelsen af denne artikel er indsamlet igennem deltagerobservation på forskellige hekselejre og under ritualer, digital deltagerobservation på internetfora og kvalitative interviews med hekse i en periode på 5 måneder.

PARALLELE VERDENER

– magisk og rituel praksis blandt moderne hekse i Danmark

På en galgebakke i Ravnholt ved Randers hidkalder en asatroheks gudinden Freja, så det næsten skælver i jorden og runger i den lille forsamling. Et stort kohorn med mjød bliver sendt rundt, og der udbringes i anledningen af Samhain, dagen og natten hvor sløret til de dødes verden er gennemsigtigt, skål og hilsner til afdøde slægtninge. De har trukket en cirkel, inden for hvilken de er beskyttede, hvis uventede og onde ånder tiltrækkes, og de har påkaldt de fire verdenshjørner for at samle energi til ritual¹.

Uden for en svensk skovhytte gør tre hekse sig klar til et ritual til fejring af heksesabbatten Mabon. Det er midnat, og månen er fuld. Kulden fra nedfaldne efterårsblade og sort muld trænger op igennem deres bare fødder, mens de iklæder sig syv rituelle smykker, syet sammen med nål og tråd af skovens blomster, grene og bær: fingerringe, armbånd, lændeklæder, kranse og halskæder. I panden har de med sort kohl malet en halvmåne, et symbol på månegudinden. Kinderne blusser, og øjnene skinner forventningsfuldt og spændt. De bevæger sig langsomt igennem syv porte til dødsriget, symboliseret ved små syltetøjsglas med levende lys, og ender på en ritualplads med et stort pentagram, sorte og hvide lys og en cirkel markeret med nedfaldne grene².

---

1 Baseret på interview med Loke & Freya. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse.

2 Feltdagbogsnoter d. 9.9.2011. Ritualfejring med heksecirklen Månesøstre. Skåne.

Heksen Maja Calendula i skoven for at indsamle urter og bær. (Foto: Anne Mia Steno).

Modsat mange menneskers forestillinger om at hekse hører fortiden til, eksisterer der i Danmark et spirende heksemiljø. Ovenstående empiriske nedslag er eksempler på henholdsvis et ritual forfatteren som deltagende observatør selv har været en del af, og et ritual forfatteren har fået fortalt af praktiserende hekse. De illustrerer på en og samme tid den diversitet, der er at spore i heksemiljøet i Danmark, og nogle af de elementer, der forener hekse: naturens do-

minerende rolle og den magiske praksis. Denne artikel vil bidrage til at afdække, hvad det vil sige at være heks i Danmark i dag, og herunder have et særligt fokus på den magiske praksis blandt disse hekse. Årsagen til at den magiske praksis er valgt som en katalysator er, at den synes at være et af de vigtigste definerende omdrejningspunkter for hekse i forhold til andre lignende grupper og fællesskaber såsom andre naturreligioner og nyreligiøse fællesskaber. Magisk praksis er på en og samme tid et emisk begreb og et analytisk greb. Hekse taler om og forholder sig til magisk praksis og en specifik magisk verden, som muliggør og ændrer. Sammen med den magiske praksis hører i denne kontekst rituel praksis, da mange hekse beskriver ritualer som en indgang og en port til den magiske verden. Derfor vil den rituelle praksis fremstå sammenvævet med den magiske, idet de to ifølge mange hekse hænger uløseligt sammen.

Analytisk ramme

I antropologiske studier af magi er magisk praksis med få undtagelser³ blevet opfattet som noget, der er et symbol på noget andet. Med symbol menes, at magien frem for at blive analyseret som en magisk praksis med en magisk virkning, er blevet analyseret som en usikkerhedshåndtering, og en måde at forstå og rumme ulykker, der indtræffer tilsyneladende ubegribeligt⁴. Antropologen Sir Edward Evan Evans-Pritchard har analyseret magisk praksis blandt Azande som en forklaringsramme med sin egen indre logik og som et værn mod svært begribelige farer udefra⁵. I nyere tid er det blevet analyseret som en selvteknologi og en måde at etablere handlingspotentialer i situationer, hvor intet andet kan stilles op. Magi fungerer i den sammenhæng som en redskabsmetafor, det moderne menneske fylder sin mentale værktøjskasse op med for at skabe en bevidsthed om, at alle uforklarligheder kan tackles og overkommes⁶. Alle disse perspektiver har relevans i hver sin kontekst, men de er i min optik ikke tilstrækkelige i forhold til forståelsen af magisk praksis blandt moderne hekse i Danmark. Det er de ikke, fordi de ikke rummer nuancerne i motivationerne for den magiske praksis og overser kropsligheden i magien. Her skal dog også holdes in mente, at antropologer som Malinowski og Evans-Pritchard har udgangspunkt i helt andre samfund og tider end det empiriske objekt i dette studie, hvorfor de her kort er nævnt som en kontekstuel reference og ikke som genstand for en direkte sammenligning. Formålet med denne artikel er at argumentere for, at det i forståelsen af magisk praksis blandt moderne hekse er nødvendigt at medtage tre dimensioner i den analytiske

---

3 Ex. Stoller & Olkes 1987; Greenwood 2000

4 Malinowski 1948; Sjørnslev 2010.

5 Evans Pritchard 1976.

6 Steffen & Tjørnhøj Thomsen 2004.

tilgang. For det første er det mit argument, at det indledningsvist er vigtigt at forstå magien på dens egne præmisser. Det betyder i denne sammenhæng at acceptere den præmis, at magi ifølge heksene selv er en faktisk del af deres ontologi og væren-i-verden. Det perspektiv inkluderer at forstå konteksten for den magiske praksis, og det betyder i denne sammenhæng særligt et fokus på de to parallelle verdener – den magiske og den profane verden – som heksene bevæger sig i. For det andet er det nødvendigt at spørge, hvad heksene bruger magien til og for det tredje at undersøge, hvordan magisk praksis er meningsfuld i en større social sammenhæng. Denne artikel vil primært beskæftige sig med den første dimension, som anskues som en forudsætning for de følgende. Jeg vil indlede med at opridse en kontekst for forståelsen af heksemiljøet i Danmark i dag og fremhæve særlige karakteristika ved moderne hekse.

Heksemiljøets udbredelse og organisering

Moderne hekse i Danmark anslås at udgøre cirka 500 mennesker⁷ og er et fænomen, der af forskere på området forventes at vokse støt⁸. Danske hekseinternetfora som: Troldmodehus, Cyprianus, Hedningerne og Cyppen summer af aktivitet, og heksecirkler uploader videoer af ritualer på youtube og deltager i hekseweekends landet over. I USA har Wicca, en religiøs retning inden for hekseverdenen, over 80.000 selvudnævnte tilhængere ifølge en stor undersøgelse fra 1980'erne⁹. Et tal som formentlig er væsentlig højere i dag. I England er der ifølge den amerikanske antropolog Tanja Marie Luhrmann "mange tusinde" praktiserende hekse – et antal Luhrmann i høj grad baserer på registrering af salg af magiske artefakter, bøger, og opslag i spirituelle butikker, hvor hekse søger andre ligesindede¹⁰. Heksemiljøet i Danmark er præget af et oprør mod "Sandheden" i ental og plauderer enstemmigt for den enkeltes ret til at danne sit eget verdensbillede. Netop derfor findes der et utal af forskellige retninger og strømninger inden for heksemiljøet. Blandt de større retninger kan nævnes: asatroheks¹¹, eklektiske hekse¹², urtehekse¹³, og

---

7 Tallet er forfatterens anslåede bud og baserer sig på registrering af aktivitet på chatrum og internetfora, deltagelse i hedensk sommerlejr og anslåede bud fra praktiserende hekse.

8 Religionssociolog Vivi Bøgelund mfl. i DR2 dokumentar: "Hotte hekse" 2005.

9 Adler i Luhrmann 1989, s. 5.

10 Luhrmann 1989, s. 3-7.

11 Asatroheks, er som navnet antyder hekse, der bekender sig til asatroen.

12 Eklektiske hekse er en emisk betegnelse for hekse, der lader sig inspirere af mange forskellige retninger og traditioner.

13 Urtehekse er en fællesbetegnelse for "køkkenhekse", "naturhekse" og visse "hedenske hekse" og hentyder til hekse, der primært beskæftiger sig med urter og planter i naturen i forbindelse med helbredelse og magisk arbejde.

wiccanske hekse¹⁴. Nogen skelner mellem religiøs overbevisning som eksempelvis asatro og hekseri som magisk praksis. For andre hænger det uløseligt sammen.

Størstedelen af hekse i Danmark praktiserer primært solitært, men flere er også organiseret i cirkler eller covens. En heksecirkel kan, afhængig af hvilken retning medlemmerne tilhører, være mere eller mindre hierarkisk eller løst organiseret. Wicca covens er organiseret omkring en præst eller præstinde. Maskuline og feminine energier er centrale elementer, hvilket understøttes af tilbedelsen af såvel gudinden som guden. Der findes tre grader, som den enkelte heks kan initieres i, og ritualerne ved disse initieringer er hemmelige. Før man initieres i 1. grad er man neophyt, en lærling, og denne status og periode gennemgås, for at både lærlingen og gruppen sikrer sig, at vedkommende virkelig vil være en del af cirklen. Centralt for hele cirkelns arbejde og magiske praksis er loven om "Perfect love and Perfect Trust", hvilket ideelt set betyder at alle i cirklen skal stole fuldstændigt på hinanden og nære ubetinget kærlighed til hinanden. Eklektiske hekse cirkler og andre mere frit organiserede cirkler har typisk to til seks medlemmer og mødes ofte en gang om måneden, hvor de fejrer sabbatterne og hylder årets gang. Det kan være rene kvindecirkler, eller der kan være mandlige medlemmer.

Baggrund

Begrebet heks har mange associationer. I historisk regi er heksen den sociale syndebuk, der blev holdt ansvarlig, når mælken var sur, i nogle tilfælde opsøgt når

14 Wicca blev i den form den eksisterer i dag grundlagt af englænderen Gerald Gardner, der i bøgerne: "Witchcraft Today" (1966 [1954]) og "The Meaning of Witchcraft" (1971 [1959]) beskriver sin egen initiering i New Forest Coven, en urgammel hekserode, eller coven, som en heksecirkel eller gruppe ofte kaldes. Her løftes sløret for nogle af hemmelighederne bag initieringen og de magiske besværgelser og ritualer, som ifølge Gardners har overlevet i hekseroderne fra før-kristen tid. Senere oprettede Gardner sit eget coven, som var inspireret af de ting, han havde lært i New Forest, og han skabte dermed retningen Gardniansk wicca, som sammen med Alexandriansk Wicca i dag er to af de mest indflydelsesrige traditioner. De to omtalte publikationer af Gardner er søgt opbygget som en antropologisk monografi, hvor Gardner som selvudnævnt antropolog går "native" blandt heksene og søger at afdække deres fællesskab, ritualer og motivationer med det formål at dokumentere en svunden og "primitiv kultur" (Gardner 1954, s.18-20). Der hersker tvivl om, hvorvidt det Gardner beskriver, er et udtryk for empiriske observationer eller i højere grad baserer sig på hans egne ideer og tanker. Tesen om den historiske forankring henter ifølge Gardner sin validitet i henvisning til antropologen og egyptologen Margaret Murrays værk: "Witch Cult in Western Europe" (1963 [1921]). Heri forsøger Murray blandt andet igennem en sammenligning af litterære kilder og beretninger fra et hav af forskellige lande og tidsepoker at bevise hekserodernes historiske forankring i det, hun omtaler som "the ancient religion" (Murray 1963, s. 19, 71-76, 161). Murrays tese er i akademisk regi blevet tilbagevist af flere historikere, primært kritiseres Murray for sit valg af data og materiale, som beskyldes for at være yderst selektivt, og hun kritiseres for at flette beviser, der understøtter hendes tese, sammen til en sammenhængende mosaik og udelade alt det, der modbeviser den (Blecourt, Hutton & Fontaine 1999, s. 31-36). Uanset oprindelse og historisk korrekthed har Gardners publikationer og derigennem indirekte Murray, haft stor indflydelse og udgør centrale og vigtige værker i det wiccanske heksemiljø.

Heksen Nanna StoneChild sejder og tager varsling i naturen. (Foto: Karina Øhlenschläger).

helbredet fejlede, og anklaget når ulykker indtraf¹⁵. I eventyr og moderne fiktion er heksen indbegrebet af en gammel krumrygget kone, der lokker børn i fordærv og brygger mistænkelige tinkturer i sorte kedler. I feminismens tegn blev ordet heks et mærkat for den nøgendansende livsnyder, der både tør og vil og er sin egen¹⁶.

På trods af det historiske slægtskab i ordet heks, mener de færreste moderne hekse, at de ting de praktiserer, har en direkte forbindelse til historiske hekse og magikere. For de fleste er der tale om en modernisering og "gendigtning", som en heks udtrykker det. Religionssociologen Rene Dybdahl Pedersen har kaldt moderne hekse og nyhedninge for en polyteistisk nutidsreligiøsitet, der "revitaliserer før-kristen europæisk religion såsom keltisk, germansk og norrøn religion og etnisk naturreligion"¹⁷. I forlængelse heraf argumenterer Pedersen for at 1960'ernes opgør med det etablerede samfunds værdier, kapitalisme, materialisme og traditionelle syn på kønsroller, har haft en afgørende betydning for det religiøse område i Danmark og har dannet grobund for en stigende interesse i alternativ spiritualitet, herunder new age og naturreligion¹⁸. Moderne hekse udgør i den sammenhæng en reaktion på – hvis ikke et oprør mod – kristendommens monoteisme, autoriteter og hierarkiske organisering. De udgør et fællesskab, hvor

15 Henningsen 1984, s. 118–119.

16 Se f.eks. Brøgger 1976.

17 Pedersen 2005, s. 133.

18 Pedersen 2005, s. 124–125.

forestillinger om fortidens menneskers værdier og respekt for naturen flourer og udgør et alternativ til samtidens forgængelighed, overfladiskhed og høje tempo. Som en køkkenheks og nyhedning udtrykker det: *"Man [vil] gerne have et tros-sæt, fordi man måske lidt føler sig svigtet af naturvidenskaben. Fordi lige siden oplysningstiden har de haft så rigtig travlt med at afskrive alt, hvad der ikke kan måles og vejes som overtro, men folk vil jo stadig gerne tro. Og så kombineret med at der har været et ungdomsoprør, hvor det gjaldt om at gøre op mod forældre-autoriteterne og opblomstringen af biodynamik og økologi i 70'erne, er det jo meget logisk, at der er nogen, der vælger en religion, der dyrker naturen og helheden. Altså i dagens samfund er status quo jo lig med tilbagegang. Vi skal have vækst, vækst, vækst. Personligt synes jeg, at det er meget problematisk i Biblen at, er det i første Mosebog? Hvor Gud siger til Adam, at mennesket skal herske over jorden og dyrene og planterne. Fordi, ud fra mit synspunkt er det den vestlige verdens store problem, at den har vi taget lidt for bogstaveligt: Vi har tænkt, vi har ret til at hive olie op af jorden og brænde kullet af og forurene med CO₂ i atmosfæren... På den måde kan det at blive heks eller nyhedning ses som en modreaktion. Ikke fordi vi alle sammen vil bo i selvbyggede jordhuler eller alle sammen være som bonderøven på dr2, men bare det at have respekt for naturen som man også har set nogle naturfolk have, i stedet for at have den der, Vi har bare ret til at gå ud og tage ting"*¹⁹.

Centrale temaer i ovenstående citat er respekt for naturen, et ønske om at vende tilbage til en svunden livsform med fokus på samvær og behovet for at tro i en tid, hvor videnskaben og rationaliteten ikke slår til, i forhold til at forstå hvorfor verden er, som den er. Netop sidstnævnte perspektiv er et eksempel på en tendens, som den amerikanske sociolog Richard Jenkins og den danske antropolog Inger Sjørnslev har fremhævet; at den moderne verden frem for at tage afstand til magisk tænkning i stigende grad "fortrylles", fordi mennesker på trods af den teknologiske og rationelle udvikling fortsat ikke kan finde svar på, hvorfor det går dem, som det gør²⁰. Rene Dybdahl Pedersens pointe om, at nyhedninge og hekse revitaliserer etnisk naturreligion, er tydelig i citatet, og etniske naturfolk bliver i denne kontekst synonyme med værdier som natur, balance og ro.

Flere steder er nutidens religiøse og spirituelle landskab blevet omtalt som et "eksistentielt supermarked", hvor det moderne menneske shopper rundt og sammensætter sin egen religion og livsfilosofi efter behov og behag²¹. Et hurtigt blik på moderne heksekultur og miljø kan måske understøtte denne tanke, da moderne hekse netop synes at være karakteriserede ved at enhver skaber sit eget verdensbillede og den enkelte opfordres til at gøre, hvad der "føles rigtigt". Men

19 Withy, 27 år, historiestuderende. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse

20 Jenkins 2000; Sjørnslev 2010, s. 13.

21 Pedersen 2005, s. 227.

det er i den sammenhæng vigtigt at bemærke, at mens religion for langt de fleste mennesker i Danmark i ligeså høj grad er et spørgsmål om tradition som om tro - herunder forstået at er man født kristen, så er der stor sandsynlighed for, at man vedbliver at være kristen – så er de fleste hekse og nyhedninge meget aktive og velfunderede omkring deres trosretning og livsstil. Mange hekse har en bred viden om andre religioner og trosretninger og baserer deres heksetro eller livsstil, som nogle hekse definerer det, på den viden. Det vil sige, at det at være heks er et aktivt valg og en identitet, som måske ikke står i entydig modsætning til den laissez faire mentalitet, der er forbundet med at shoppe rundt, men i hvert fald ikke nødvendigvis er lig med den. At være heks er en måde at forholde sig til verden på, og om end den synes bredt defineret med sit inkluderende fokus over for mange forskellige retninger og fortolkninger, så rummer en identitet som heks en kosmologi og overbevisning, som har en indre kerne og symbolik og er sammenlignelig med andre trosfællesskaber²².

Hvert år afholdes der i Danmark en tre dage lang messe kaldet ”Mystikkens Univers”, som har over 2500 besøgende pr. dag. På messen er der healere, clairvoyante, håndlæsere, krystalboder, foredrag om skytsengle, kristne frikirker og hekse. Her har jeg på egen krop erfaret, hvordan begrebet heks fortsat er en omdiskuteret og endda frygtet størrelse. I flere af de stande, hvor jeg berettede om mit forskningsprojekt: moderne hekse, blev jeg mødt af spontan bøn, bange ansigter og vilde øjne. Flere bad mig således om at søge råd hos Gud, inden jeg fortsatte mit studie, og forklarede hvordan de så sorte, onde ånder smygte sig rundt om mig, for at afholde mig fra at se Helligånden og lyset. Det er her ikke mit ærinde at beskrive disse gruppers frygt og motivation herfor, men blot at pointere, at hekse udgør en gruppe, der både vækker interesse og radikal skepsis. At være heks kan således ikke afskrives alene som et udslag af det moderne menneskes selvrealiseringsproces – der er mere på spil og det at være heks, udgør en position og en rolle i samfundet, som latterliggøres af nogle og frygtes af andre.

Men hvad er egentlig en heks?

Kendetegn ved den moderne heks

Moderne hekse er en svær kategori at identificere og afgrænse efter gængse standarder, men følgende beskrivelse er efter min overbevisning dækkende for langt de fleste: I nyere tid er en heks en, der læser tegn i naturen og sine omgivelser,

---

22 Pedersen 2005, s. 19.

Runesæt og energistav ligger til opladning i månelys. (Foto: Helle Christensen).

og for hvem naturen er besjælet og magisk og beboet af naturvæsner, kraftdyr²³ og ånder. Det er en kvinde eller mand, der tror på, at ved at forstå ens inderste selv, opnår man ikke kun viden om sig selv og omverdenen, men også kraften til at kontrollere og manipulere den²⁴. Aldersmæssigt er det ikke muligt at kategorisere en "typisk moderne, dansk heks" som ung eller gammel eller midt imellem, og de kan være beskæftiget inden for så forskellige erhverv og brancher som: tømrer, sygeplejerske, konsulent, historiker, kontorassistent, nummerolog og gartner. En afgørende forskel på fortidens hekse og moderne hekse er, at mens hekse i 1600 tallet blev udnævnt af andre, så udnævner moderne hekse i dag sig selv. Det at være heks er således ikke længere forbundet med beskyldninger og anklager, men er ensbetydende med et individuelt tilvalg i form af en livsstil og i nogle tilfælde en religion. Der er ikke nogen skabelon for, hvad det vil sige at være heks, og de regler og normer som man ofte møder i ældre magi er ikke en præmis i moderne magisk praksis. Det er i stedet den enkelte heks' egen fantasi, kreativitet og sindsstemning, der er afgørende for, hvordan et ritual udføres, eller

23 De fleste hekse har et kraftdyr. Et kraftdyr er et dyr, der tilhører underverdenen, men som også kan følge heksen i den "profane verden" og give hjælp og vejledning. Kraftdyret kan symbolisere noget man som menneske mangler, eller det kan symbolisere noget man selv er meget. Nogle har ét kraftdyr og andre har flere. Det er typisk meget stærke og kraftfulde dyr som bjørne, løver og ørne, men det kan også være eksempelvis kaniner og guldsmede. De fleste hekse kommer i kontakt med deres kraftdyr igennem trommeregjer, som er en form for guidet meditation.

24 Luhrmann 1989, s. 150.

Et eksempel på et husalter hos hekseparret Loke & Freya Trolldravn. (Foto: Anne Mia Steno).

en besværgelse fremsiges²⁵. Som jeg senere vil diskutere, er der visse regler og bestemte elementer, der går igen, men magien henter ofte inspiration fra forskellige steder og endda forskellige gudeverdener. Man kan således godt påkalde den indiske gudinde Kali og samtidig bære en Thors hammer om halsen. Personlige oplevelser og indtryk er blandet sammen til et farverigt potpourri, der giver mening for den enkelte²⁶.

Hekse er mennesker, der følger naturens og månens cyklus og ærer, respekterer og bruger naturen i forbindelse med magiske formål. Fordi naturen i sig selv anses som et helligt og besjælet sted, har moderne hekse i Danmark ingen templer eller huse, de går ind i for at lave ritualer eller tilkalde bestemte guder. Ritualer kan i stedet foregå ved en mose, en lysning i skoven med store sten beklædt i mos, eller ved en galgebakke som beskrevet i det indledende empiriske uddrag. Der trækkes ofte en cirkel i naturen, således at der skabes et rum i rummet, indenfor hvilket de fire elementer: vand, ild, jord og luft påkaldes, og hvor det er muligt at tiltrække og bøje energier med et specielt formål for øje. Cirklen danner rammen for ritualet og den energi, der samles, men den menes samtidig at beskytte mod

²⁵ Alver 2005, s. 41.

²⁶ Den sociale anerkendelse fra andre hekse, som er nødvendig for at indgå i heksecirkler, vil ikke blive diskuteret yderligere her, men er relevant i forhold til forståelsen af de dynamikker, der gør sig gældende i forhold til inklusion og eksklusion i cirkler og grupper i heksemiljøet.

uønskede, udefrakommende negative energier. Som en eklektisk, wiccansk heks formulerer det: *"Jeg laver sådan en beskyttelsesring, boble, omkring mig. Jeg laver det altid sådan, at god energi godt kan komme ind, men ikke negativ, det vil blive bouncet tilbage, for at det ikke skal komme ind og blande sig"*²⁷.

De fleste hekse har et lille alter derhjemme, foran hvilket ritualer og magisk arbejde også kan foregå. Altrene er meget individuelt dekorerede, men rummer ofte såkaldte elementpåkaldere, som kan være et stearinlys for ild, et sølvbæger med vand for vandelementet, et pentagram for jord og røgelse for luft. Der er også ofte bestemte sten eller krystaller som ligger til "opladning" på altret, og der kan være gude- og gudindefigurer. Wiccansk inspirerede hekse har ofte en athame, det vil sige en rituel kniv som blandt andet bruges til at trække cirklen, og en wand, som er en form for tryllestav. Følgende citat illustrerer, hvordan et personligt ritual foran et hjemmealter kan foregå: *"Jeg foretrækker at have mit alter foran mig. Der har jeg et lys for de fire elementer og et for guden og for gudinden, og så påkalder jeg dem, og så har jeg selvfølgelig kastet min cirkel. [Så siger jeg for eksempel:] 'Østens lette sylfider jeg beder jer komme ind og deltage i dette ritual, lad den trefoldige lov ske' (...) Man er nødt til at rejse noget energi for at kunne overføre noget. Jeg har det bedst med at sidde og så tappe ind i den der store, universelle energi, og så har jeg en speciel sang, som jeg bruger, det er en meditationssang med en trommerytme, og der stiger trommerne. Jeg kan mærke et felt, en hvirvelstrøm af energi som snurrer op omkring mig, og på et tidspunkt er der så meget (...) Når jeg først har gjort det [samlet energi] fremsætter jeg formålet med ritualet, det virker oftest bedst, hvis man siger: 'Ved det her ritual vil jeg indvie denne amulet eller tilbede fuldmånen'. Dels så bliver man selv klar over ens formål, og det gør ens små hjælpere, nymfer også, så de ikke laver noget modeffektivt"*²⁸.

Troen på eksistensen af energi i alting er gennemgående i ovenstående beskrivelse. Ritualet og magiens virkning bygger på en overbevisning om, at alting er opbygget af energier, og at der eksisterer skjulte relationer mellem disse energier, som kan påvirkes og bøjes. Terra fortæller, hvordan hun "tapper" ind i en universel energi og samtidig selv rejser energi. I den sammenhæng er energi altså både noget, man skaber og noget, som allerede er. Energien omformes til magi, idet den anvendes til at opnå bestemte virkninger. Flere hekse har således fremhævet, hvordan det er handlingspotentialitet i magien, der adskiller den magiske energi, fra energi som er til stede ved eksempelvis et asatrot blot, hvor energien også hidkaldes, men ikke bøjes og anvendes med et specifikt formål for øje. Det specifikke formål i det ritual, Terra beskriver ovenfor, er at indvie en amulet. Det

27 Terra, 24 år, historiestuderende. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse.

28 Terra, 24 år, historiestuderende. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse.

kan for eksempel være, fordi hun skal til eksamen og gerne vil have en amulet med sig, som igennem det magiske arbejde i ritualer er blevet "ladet op" med bestemte egenskaber og styrker. Terra refererer i citatet til "den trefoldige lov", som synes at være en gennemgående læresætning blandt hekse. Den trefoldige lov indebærer, at alt hvad man gør, herunder specifikt magisk arbejde, kommer trefoldigt igen. Det vil sige, at hvis man forsøger at skade andre, så vil energierne på grund af den trefoldige lov ramme en selv og denne gang med tredobbelt styrke. Den trefoldige lov fungerer således i praksis som en moralsk og karmisk lov, der forsøger at mane til besindighed og overvejelse af de langsigtede konsekvenser for de handlinger, man foretager sig. Indholdet i læresætningen ligger umiddelbart ikke langt fra kristne bud som: "Elsk din næste, som du elsker dig selv" og "Vær mod din næste, som du ønsker, han skal være mod dig" - men som en asatroheks forklarede, så er der stor forskel, idet det langt fra er alle, der respekterer og elsker sig selv i dagens samfund, hvorfor de læresætninger ifølge hende ikke er aktuelle. Mens ovennævnte bud fra 3. Mosebog baserer sig på kærlighed og et selvelskende menneskesyn, bygger de læresætninger, der går igen i danske heksemiljøer på, at man vil undgå at skade og forulempe andre og sig selv. Hekse deler ikke samme holdning til, hvad der er rigtigt, og derfor har de ikke læresætninger for, hvordan man skal gøre. Men de deler holdning til, hvad man ikke skal gøre, og at undgå at skade andre og sig selv er således et moralsk imperativ, som der er bred enighed om.

Jeg har nu i korte træk beskrevet centrale elementer ved det at være heks og vil, som beskrevet i indledningen, fortsætte ved at beskrive, hvordan heksenes magiske praksis kan forstås som et emisk begreb. Det vil jeg gøre ved at tage udgangspunkt i et ritual – fejring af heksesabbatten Mabon – som en case i forhold til at analysere, hvordan den magiske praksis bliver tydelig i en rituel sammenhæng og er meningsfuld for heksene. Følgende empiriske afsnit er et uddrag fra mine feltdagbogsnoter, da jeg i en weekend fulgte heksecirklen Månesøstrenes fejring af Mabon. Jeg har igennem indsamlingen været positioneret som en udenforstående forsker, der igennem tid og samvær opbyggede en tillid, der betød, at jeg fik adgang til deres magiske verden og ritualer under den forudsætning, at jeg deltog i ritualerne og det øvrige samvær på lige fod med dem. På lige fod henviser her til at bære samme beklædning og deltage i dans og sang.

Parallele verdener

Det er en blæsende eftermiddag, og vi er netop kommet tilbage til den røde træhytte efter en lang gåtur i skoven. Månesøstrene har samlet blade, grene og bær i lilla, røde og grønne nuancer. Resten af dagen syr de med nål og tråd forskellige smykker af de indsamlede bær og grene. De laver fingerringe, halskæder, kranse

Markering af de syv porte til dødsriget i forbindelse med Mabonfejring. (Foto: Anne Mia Steno).

til hovedet, lændesnøre, ankelkæder og armbånd. Syv forskellige slags smykker hver. Hexe Hedenlil fortæller, at de vil ikklæde sig smykkerne og ofre et smykke ved hver af de syv porte ned til dødsriget, som symbolsk er optegnet på ritualpladsen med døde grene: "Naturen er også på vej ned i det, vi kalder dødsriget. Til en hvileperiode. Man trænger også til hvile nu, man går ind i sig selv, ro, ned i sit ... det lyder voldsomt, når man siger dødsriget, men sandheden er jo, at vi lever og vi dør, vi lever og vi dør, vi lever og vi dør. Og det samme gør naturen også på en måde, og det er en hvileperiode, man har brug for. Det tror vi, alle mennesker har brug for, og derfor er det et rigtigt stærkt tidspunkt at lave en udesidning på. Hvor vores ritual også går ud på, at vi følger solen til dødsriget. Lige omkring Mabon eller jævndøgn, får vi kortere timer fra dag til dag, så der er solen på vej ind i dødsriget, og vi følger så med. Og det er en del af det, vores ritual kommer til at handle om: At vi klæder os af mentalt og fysisk for at gå ned i dødsriget sammen med solen og naturen. Naturen går i dvale i vinteren, bladene falder af træerne, der bliver dækket med rimfrost og sne (...). Der kommer en pude ind over, og vores ritual handler om, at den del gør vi også. Så vi i hele vores vinterperiode kan få slappet af med alle de ting, vi ellers tumler med. Så vi kan være klar til foråret, så vi sådan ... vores åndelige og vores mentale flow følger meget naturen, altså den fysiske natur. Hvornår er solen højest på himlen? Hvornår er den lavest? Og hvornår springer det hele ud?". Månesøstrene forklarer, at aftenens ritual er en

kombination af et fuldmåneritual og fejring af hekseabbatten Mabon. Mabon er den sidste sabbat og ligger d.21. september. Her fejres fuldførelsen af høsten, der begyndte ved Lammas. Dag og nat er i balance, og det er et tidspunkt, hvor Guden forbereder sig på at gå til dødsriget. Naturen trækker sig i denne tid stille og roligt tilbage og gør sig klar til vinterens hvile. Det er en tid for balance og refleksion, og en tid til at nyde høsten af årets arbejde. Det er en dag og en nat, som er oplagt at spå på, lige som det er en god tid for magi vedrørende beskyttelse, held og sikkerhed. Og så er det også en tid til at takke guderne for naturens gaver og årets høst. Kalenderen siger godt nok ikke helt d.21. september endnu, det er d.10. september, men Månesøstrene forklarer, at de må tilstræbe at være så tæt på de oprindelige datoer som muligt, men at det ikke altid lykkedes, fordi de jo har andre pligter "i den profane verden" og kun mødes en weekend hver måned, fordi de kommer fra hver deres landsdele i Danmark. Nanna StoneChild forklarer, at de, mens de laver smykkerne, fletter de ting, følelser og erindringer, som de gerne vil af med ind i smykkerne og dermed symbolsk efterlader i dødsriget. Da fuldmånen står højt på himlen, går vi i tavshed op til en lille høj ved skoven, hvor Månesøstrene tidligere på dagen har forberedt en ritualplads. Det er helt mørkt, en sky dækker månen, da vi når frem. Jeg kan mærke små sten, grene og fugtig jord under mine bare fødder. Hexe tænder en samling af urter og planter, som er bundet sammen til en pind. Den afgiver meget røg og bidrager med sin duft og røg til at skabe en mosebrygstemning. Vi har alle sammen en røgelsespind i hånden. Langsomt går vi ned gennem en passage markeret med levende lys, syv i hver side. Vi afklæder os smykkerne, et ved hver af de syv porte, som er symboliseret ved glaskrukker med levende lys, og vi ender nede ved dødsriget med ringen af døde grene med et pentagram i midten og et sort og et hvidt lys. Nanna StoneChild og Maja Calendula spiller på deres trommer, og vi begynder at danse rundt om lysene og pentagrammet, mens vi chanter en melodi om gudens færd til dødsriget og gudindens savn. Efter lidt tid bevæger vi os op mod udgangspunktet på højen igen. Månesøstrene stiller sig på en række, et sted hvor der er udsigt til månen, som fortsat er pakket ind i en sky. De begynder at hyle som ulve op mod månen. Det er en meget inderlig lyd, og målet er at få månen til at vise sig. Vi står sådan et stykke tid, og bagefter tager vi de medbragte kapper på og går tilbage til hytten. Der er en nærmest beruset stemning med boblende latter og frigjort kvindefællesskab²⁹.

Der er mange ting på spil i ovenstående uddrag, men jeg vil fokusere på de forskellige elementer, der er karakteristiske for et ritual, for derigennem at nærme mig den magiske verden. Som Luhrmann og Greenwood har pointeret, skaber hekse og andre magikere en anden tid og et andet rum i deres ritualer³⁰. Adskil-

29 Feltnoter fra deltagelse i ritualweekend med Månesøstrene i Skåne d. 9–11. september 2011.

30 Greenwood 2000, s. 2–3; Luhrmann 1986, s. 140.

lelsen og afgrænsningen til dette andet rum er ikke kun forestillet, men fysisk og konkret i den forstand, at der laves en cirkel, som i eksemplet ovenfor med døde grene, som ritualet foregår indenfor³¹. Derudover er det almen praksis at tage armbåndsure af, efterlade mobiltelefoner og i nogle tilfælde iklæde sig særligt rituelt tøj, som kun bæres ved ritualer, eller at være nøgen. Månesøstrene markerer ritualet som et særligt andet rum igennem nogle af de nævnte måder: Ritualet udføres skyklad, hvilket vil sige, at man er nøgen. Formålet med nøgenheden er at fornemme og sanse naturen mere intenst og at markere indtrædelsen i en anden verden. En verden, hvor det at foretage sig en aktivitet i kollektiv nøgenhed, hverken er forbundet med tabu, seksualitet eller flovhed, men tværtimod er en måde at ophøre med at være et afgrænset subjekt og i stedet være en del af naturen og et spirituelt fællesskab. Som også Luhrmann pointerer, gælder der andre regler inden for sådanne fællesskaber (end mange andre fællesskaber såsom på arbejdspladsen og til familiemiddage), og det er tilladt at være både vild, løssluppen og sårbar – det styrker ligefrem ens position. Afgrænsningen i ritualet ekskluderer den eksterne verden, skriver Luhrmann, og understøtter hemmeligholdelsen som blandt andet foreskriver, at man ikke må fortælle andre udenfor, hvad der sker inden for i cirklen³². Hemmeligholdelse er imidlertid ikke så centralt for Månesøstrene, som optager optakten og forberedelserne til ritualet og laver videoer, som de uploader på youtube til inspiration for andre hekse. Selve ritualet filmes dog ikke, da det er forbeholdt de indviede medlemmer. Selviscenesættelsen i optagelsen peger i retning af den sociale dimension i ritualet og synliggør de relationer, der eksisterer i forhold til andre hekse i miljøet: Månesøstrenes aktiviteter forholder sig til et netværk af relationer og forbindelser i heksemiljøet. I Luhrmanns studie af moderne hekse i England har hun fundet det gennemgående, at heksene har andre navne i cirklen og tilmed har en anden identitet, hvilket ifølge hende yderligere illustrerer, at de lever i to verdener. Inden for denne lukkede og intime verden eksisterer der en reciprosal tillid, hvor der er fokus på, at man giver og tager³³. Månesøstrene har ”heksenavne”, der relaterer sig til deres praksis. Som eksempelvis ”Nanna StoneChild”, der er gruppens jordelement og har en særlig forbindelse til sten. Men disse navne komplementerer deres ”verdslige” navne og udgør ikke en komplet anden identitet. Andre igen tager navn efter deres kraftdyr, som den asatroheks, der kalder sig Monika Lilleulv, fordi hendes kraftdyr er en ulv. Og nogle hekse kalder sig slet og ret deres verdslige navn i alle sammenhænge. Markeringen af, at hekse træder ind i en anden verden i ritualet, skal derfor snarere forstås igennem den rolle, de påtager sig, end hvad de kalder sig. Ved de fleste ritualer er påkaldelsen af elementerne og de fire verdenshjørner

---

31 Cirklen kan dog i nogle tilfælde, særligt for solitært praktiserende, være imaginær og tegnes i luften.

32 Luhrmann 1986, s. 140.

33 Luhrmann 1986, s. 141–158.

Heksecirklen Månesøstrene laver en elementpåkaldelse inden et ritual påbegyndes. (Foto: Maja Dichmann).

fordelt på heksene i cirklen, og ved dramatiserede ritualspil invokeres de enkelte medlemmer af cirklen i forskellige roller.

Central for analysen af, hvad der foregår i ovenstående ritual, er forståelsen af den bagvedliggende kosmologi: ideen om den anden verden³⁴. Der eksisterer ifølge heksene selv to parallelle verdener: den profane og den magiske, og heksene manøvrerer og bevæger sig konstant imellem de to. Som den britiske antropolog Edmund Leach pointerer, er den profane verden beboet af dødelige mennesker, der lever i en tid, hvor hændelser sker lineært, og hvor uheld kan indtræffe. Den anden verden derimod er beboet af udødelige, kraftfulde væsner, som eksisterer i fortid, nutid og fremtid, og som besidder styrken og kraften til at overkomme enhver udfordring. Formålet med et ritual er således at etablere en forbindelse til den anden verden, hvorigennem disse væsners eller energiers kraft kan gøres tilgængelig for mennesker³⁵. Igennem et ritual, der foregår i en anden tid og et andet rum, kan den anden verden spejles, og de regler der gælder der, kan overføres til denne verden. I det perspektiv bliver det meningsfuldt at flette smykker med eksempelvis bekymringer og stress og efterlade dem i skoven langs en lysning. Det er meningsfuldt, fordi lysningen ikke bare er et hvilket som helst sted, men en spejling af porten ned til dødsriget. Meningsfuldt for heksen, fordi ellers svært begribelige følelser og tanker gøres konkrete og tilstedeværende i en fysisk genstand – et smykke lavet af blade og grene – og der markeres en afstand til disse følelser, ved at de efterlades i den anden verden. Luhrmann går, som tidligere nævnt, videre end det og konkluderer, at ritualer fungerer som terapi i den forstand, at den enkelte identificerer sig, eksempelvis med en Gud eller Gudindes sorg: Hvis Gudinden gennemgår en forandring efter sorgen, er det lettere at forestille sig, argumenterer Luhrmann, at man selv vil gennemgå en forandring. På den måde har man mulighed for at konfrontere sine følelser igennem andre og igennem et fysisk ritual, hvor man handler på det. Samtidig eksternaliseres

34 Greenwood 2000.

35 Leach 1976, s. 81–82.

problemet således, at det er lettere udefra at beskue og diskutere problemet³⁶. Luhrmanns ide med det terapeutiske element i ritualet er interessant, særligt eksternaliseringen i ritualet, men det er mit argument, at konteksten for ritualet i Luhrmanns optik for hurtigt afskrives som et symbol for terapi, frem for at der fastholdes et fokus på, hvordan magien er meningsfuld i sin egen ramme. I den sammenhæng er det vigtigt at pointere, at det her hverken er mit formål at retfærdiggøre eller affærdige eksistensen af magi, men at beskrive den kontekst, hvormed magisk praksis bliver meningsfuld for den enkelte.

De to klassiske ritual antropologer Emilie Durkheim og Alfred Radcliff-Brown har argumenteret for, at ritualer styrker kollektivet og den sociale integration, mens Victor Turner har advokeret for, at ritualer på en og samme tid kan være kollektive og rumme private og ubevidste betydninger³⁷. Mens Turner byggede sine teorier på studier af Ndembu stammen i Zambia, var hovedformålet for Durkheim og Radcliff-Brown at grundlægge en generel strukturfunktionalistisk tilgang, og de argumenterede for nødvendigheden af at forstå samfundet igennem strukturelle mekanismer på tværs. Det har derfor næppe været hverken Turners, Durkheims eller Radcliff-Browns formål at teoretisere om hekse i en dansk kontekst, men ikke desto mindre er det muligt at drage paralleller mellem deres teoriapparat og moderne hekse i Danmark: Ritualer som Mabonfejring hos Månesøstrene integrerer og styrker ikke et stort kollektivt fællesskab udadtil, men det styrker sammenholdet og fællesskabet indadtil. Man bekræfter et fællesskab, et søsterbånd, som de omtaler det, og en fortrolighed til hinanden. Der er mange symboler på spil i ovenstående ritual, og i tråd med Turners pointe om symbolers multivokalitet kan disse symboler have flere forskellige betydninger³⁸. Røgen og disen fra de tykke røgelsespinde kan både repræsentere sløret mellem to verdener, som i ritualet åbnes for hinanden. Det kan symbolisere "den anden verden" eller slet og ret skabe en "rigtig stemning", som en af heksene forklarede. Det sorte og hvide lys i midten af cirklen kan være et symbol på Guden og Gudinden, det feminine og maskuline, men det kan også være et mere generelt symbol for balance mellem godt og ondt, og nat og dag. De syv smykker som Månesøstrene har lavet, har hver især deres egen personlige betydning, og to forholdsvis ens hovedkranser kan derfor symbolisere to forskellige følelser som: at være dårlig til at sige fra og det at have stress. Ritualfejringen hos Månesøstrene rummer således både et element af kollektivt at styrke cirklen og tilliden indadtil og et element af personlige ønsker og symboler.

De amerikanske antropologer Roger Keesing og Andrew Strathern har argumenteret for, at religion først og fremmest *forklarer, validerer og styrker*³⁹. Den forklarer i den forstand, at den giver svar på essentielle spørgsmål, som hvorfor

---

36 Luhrmann 1986, s. 156.

37 I: Keesing & Strathern 1998. s. 319; Grimes 1990, s. 143–145.

38 Turner 1966, s. 52.

39 Keesing & Strathern 1998, s. 304–305.

det går os, som det gør, og den validerer, idet den rummer en form for kontrollerende universel magt, der opretholder moralsk orden og giver derigennem ellers uforståelige hændelser mening. Endeligt styrker religion i det enkelte menneske en følelse af håb og sikkerhed for, at kriser og sygdom sker af en bestemt årsag. Det er langt fra alle hekse, der kalder det at være heks for en religion, men de tre egenskaber ved religion, nemlig at den forklarer, validerer og styrker, er relevant i forhold til forståelsen af, hvad der er på spil i et ritual som ovenfor. Som Hexe forklarer i uddraget, er naturens gang det, at bladene falder af, og alting går i vinterdvale, en måde at forstå livets gang. Mennesker har brug for hvileperioder og forklaringen på, hvorfor man nogle gange er træt og trænger til at slappe af og ”koble fra”, hentes i naturen. I den kontekst er det ikke uforståeligt eller mærkeligt at være træt og uden energi, men netop en naturlig ting. Det er en del af en cyklus, som vender igen. Fællesskabet til naturen styrker heksene i, at alting sker af en årsag, og at ting ”tager den tid de tager”.

Magi – bevægelser på tværs

I det ovenstående har jeg med udgangspunkt i en case med et ritual forsøgt at skabe en ramme for forståelsen af, hvordan magisk praksis er meningsfuld ifølge heksene selv. Det billede, der tegner sig er, at magi er det at kunne manipulere eller ”bøje” energier med det formål at ændre og påvirke virkeligheden. Det er med andre ord kunsten at forårsage forandringer i overensstemmelse med sin egen vilje. Grundpræmissen er, som Luhrmann skriver, at: *”Mind can affect matter, according to desired ends”*⁴⁰. I den sammenhæng fremhæver mange hekse tidsligheden i magien som særlig vigtig: De forklarer, at deres magiske arbejde strækker sig langt ud over selve ritualet, og at opnåelsen af det magiske ønske kræver en stærk vilje både før, under og langt tid efter selve ritualet. Magisk arbejde hviler altså på antagelsen, at tanken kan påvirke handling og derudover på, at alting består af energi, som har skjulte interne relationer, som kan påvirkes. Som en asatroheks bemærker: *”Jeg tror, alt består af energier: Vi består også selv af forskellige sammensætninger af energier. Man kan sammenligne det med, at alt er opbygget af forskellige atomer, som er sat sammen i forskellige kemiske konstruktioner, og alt det er energi og de er jo over det hele. Sten er opbygget af det, luften er opbygget af det”*⁴¹.

Den opfattelse, at alting består af energi, og at disse energier kan handle på og interagere med hinanden på afstand, kan forstås med antropologen Sir James Frazers begreb: sympatisk magi, som rummer det relationelle (deraf navnet sym-

---

40 Luhrmann 1986, s. 132,139.

41 Lilleulv, 34 år, sygeplejerskestuderende. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse.

patisk) element i magien og er en fællesbetegnelse for det, han kalder lighedsmagi og berøringsmagi. Lighedsmagi eller homøopatisk magi, som han også kalder det, er en betegnelse for magi, som virker igennem noget, der ligner det, det skal virke på. Et eksempel herpå er at lave en dukke, der ligner en person, man gerne vil påvirke. Berøringsmagi eller kontagiøs magi, som det også kaldes, virker ved, at man anvender ting i det magiske arbejde, som har været i berøring med eksempelvis en person, man gerne vil påvirke. Det kan eksempelvis være et stykke tøj eller en hårlok. Begge disse former for magi bygger på en antagelse om, at ting, vi omgiver os med, eller rettere energierne i ting, har en skjult relation og kan påvirke hinanden, og det kalder Frazer for sympatisk magi⁴².

Frazer var en evolutionistisk skrivebordsantropolog, som byggede sine antagelser på litterære kilder indsamlet fra hele verden. Et af hans hovedargumenter var, at menneskets mentale og kulturelle tilstand udvikler sig evolutionært over tre stadier: fra magi til religion til videnskab og, at magi således er en fejlagtig praksis, som kun bedrives af tilbagestående og naive, primitive folk. Lighedsmagien begår den fejl, skriver han, at formode at ting, der ligner hinanden, er de samme. Berøringsmagien begår den fejllantagelse at tro, at ting der har været i kontakt med hinanden, altid vil være i kontakt med hinanden⁴³. Selvom Frazer kan kritiseres for sit ensidige og unuancerede projekt med at indskrive magisk praksis i en evolutionistisk udvikling, er hans beskrivelser af de forskellige magiformer fortsat aktuel. Ideen om, at alting kan påvirke hinanden, er central i mange hekse kosmologiske opfattelse, og lighedsmagi såvel som berøringsmagi, der praktiseres den dag i dag i Danmark. Modsat Frazers eksempler har de færreste moderne hekse i Danmark ondsksfulde hensigter med den magi, de foretager. Den energi, der omtales i citatet ovenfor, er i sig selv hverken god eller ond, men neutral – den er. At omtale magi som enten sort eller hvid er derfor ikke meningsfuldt for de fleste hekse: energien i sig selv er bare, det er hekseens hensigt og formål med at manipulere energierne, der kan have en skadelig eller gavnlig effekt. Som en asatroheks forklarer: *"Jeg arbejder ikke i det her lysunivers, hvor man siger, der er lys magi og mørk magi, god og ond, det arbejder jeg ikke i. Jeg tænker i gråzoner. Så snart du manipulerer med noget, så vil du, uanset hvordan du gør det, så vil det ikke kun have effekt på dig selv, det vil også have effekt på din omverden på en eller anden måde"*⁴⁴. Magisk arbejde foregår i en gråzone, siger Lilleulv, og den forklaring dækker mange udtalelser fra andre hekse. Netop på grund af denne gråzone fremhæver samtlige hekse, jeg har talt med, at det er yderst vigtigt, at man formulerer sit formål meget præcist og nuanceret. Den magiske "metode" er således, at man bringer sig selv i en særlig form for bevidst-

42 Frazer 1993 [1922], s. 10–14.

43 Frazer 1993 [1922], s. 12.

44 Lilleulv, 34 år, sygeplejerskestuderende. Interview forefindes i Dansk Folkemindesamlings håndskriftsarkiv: DFS 2012/003 Moderne Hekse.

hedstilstand, igennem forskellige virkemidler som eksempelvis monoton sang, dans, ikklædning af bestemt tøj, sætter en fysisk og psykisk cirkel om det, der foregår ved fysisk at markere en cirkel og ved psykisk at skærpe bevidstheden og formulere en præcis vilje, som også efter ritualet skal fastholdes.

Magiens bagvedliggende kosmologiske opfattelse baserer sig på, at virkeligheden udgøres af forskellige energifelter, der tilsammen udgør en stor helhed. I den forbindelse har også ting og artefakter som amuletter, athames⁴⁵, wands⁴⁶ og elementpåkaldere en energi eller kan "lades" med energi ved at ligge på et alter i fuldmåne eller ved, at heksen overfører energi fra sig selv til tingen, jævnfør berøringsmagi.

Konklusion – hekse i dag og deres magiske praksis

Eksempler på magisk praksis er i det ovenstående blevet analyseret i sin egen ret, det vil sige som noget, der ifølge heksene selv eksisterer som en faktisk størrelse, og den er blevet sat i en kontekstuel ramme. Det perspektiv skulle gerne have sikret, at læseren har erhvervet en forståelse for, hvordan magi kan være meningsfuld i sig selv, og hvordan magien også eksisterer som en kropslighed: en prikken og sitren i kroppen. Som en dybtfølt urkraft, en hvirvelstrøm og elementernes møde med kroppen.

På et praktisk niveau, kan det ikke fornægtes, at magi, som blandt andre Malinowski pointerer, ofte anvendes i tilfælde af utryghed og uroligheder for fremtiden. Det er, når usikkerheden er størst, at mennesker tyr til magi, skriver Malinowski⁴⁷, og det perspektiv er relevant i forhold til forståelsen af moderne hekse magiske praksis i konkrete situationer såsom "Klarer jeg denne jobsamtale?" eller "Er jeg alvorligt syg? Men mens Malinowski primært ser magi som en modreaktion, så er magisk praksis blandt moderne hekse ofte initieret ud fra et individuelt ønske eller spontant opstået behov. Hekse bruger ikke nødvendigvis magi som en reaktion på deres omgivelser, men snarere som noget, der agerer selv og har sit eget liv og sin egen begrundelse. I den optik er motivationerne for at bruge magi måske snarere at finde frem til (en styrket form af) sig selv, eller at "blive den man er". Flere hekse har således givet udtryk for, hvordan det at være heks er som "at komme hjem", og mange betoner den personlige frihed og muligheden for "at være sig selv" som stærke faktorer i heksemiljøet. Det er derfor mit argument, at motivationerne for at lave magisk arbejde for mange hekse hænger sammen med

---

45 Rituel kniv som særligt wiccanske hekse anvender

46 En form for tryllestav eller pind som kan udsmykkes med krystaller, snore og andre ting, som har betydning for den enkelte.

47 Malinowski 1948, s. 33-34.

ønsket om at konstruere en virkelighed, hvor man er den, man gerne vil være: Et ønsket jeg under ønskede forudsætninger.

I forlængelse af Malinowskis pointe har antropologerne Vibeke Steffen & Tine Tjørnhøj-Thomsen pointeret, at magi i en moderne sammenhæng fungerer instrumentelt og kan forstås som en særlig form for redskabsmetaforik og usikkerhedshåndtering i verdens omskiftelighed⁴⁸. Det perspektiv er relevant i forhold til, at der igennem magien i hekseverdenen sættes ord på uforklarligheder, og det bliver muligt at ændre og påvirke sin situation. Som månesøstrene der sætter lighedstegn mellem et rituel smykke og følelsen af at være dårlig til at sige fra. Men magi er langt fra kun relateret til usikkerhed og langt fra altid en forståelig og enkel redskabsmetaforik. Magiske handlinger udreder og ordner ikke kun, de kan også skabe forvirring, kaos og frustration. Det kan gå galt. Flere hekse har således fortalt mig om, hvordan de har oplevet at blive smidt ned af trapper, eller har oplevet tilstedeværelsen af onde ånder omkring sig efter et mislykket ritual.

Antropologen Inger Sjørlev har pointeret, at mennesker har brug for forklaringer på, hvorfor det går dem, som det gør, og i den sammenhæng kan magien tilbyde forklaringsrammer, når de rationelle forklaringer holder op⁴⁹. Det er sandt, at magien og heksefællesskabet giver mening for den enkelte og er en måde at forstå og opfatte verden. Men magien er for moderne hekse mere og andet end en usikkerhedshåndtering og en måde at forstå det uforståelige. Det er en kosmologi, en verden af energi, som kan bøjes og påvirkes. Moderne hekse arbejder med magi er således meget fjernet fra både historiske hekseanklager om djævleryd på koste og populærlitterære beskrivelser af ildkugler, der flyver rundt i luften. Magi er for moderne hekse, som jeg har vist, snarere en samling af energier som gennemstrømmer alting og skaber forbindelser mellem ellers adskilte ting og fænomener. At være heks i dag er noget man udpeger sig selv som, og det opfattes derfor i modsætning til tidligere som et positivt tilvalg frem for et nedsættende og farligt mærkat påsat af omgivelserne. Det at være heks er relateret til en tæt forbindelse med naturen i form af varselstagnung, udesidninger og ritualer, og det giver den enkelte heks en fornemmelse af igennem magisk praksis at kunne påvirke og ændre både sig selv og omverdenen.

Litteraturliste

Alver, Bente Gullveig 2008: *Mellem mennesker og magter. Magi i hekseforfølgelsesnes tid*. Spartacus Forlag. Oslo.

---

48 Steffen 2010, s. 59; Steffen & Tjørnhøj-Thomsen 2004.

49 Sjørlev 2010, s. 13.

- Blecourt, Willem De, Hutton, Ronald & Fontaine, Jean La 1999: *The Athlone History of Witchcraft and Magic in Europe*. Volume 6. The Twentieth Century. The Athlone Press. London.
- Brøgger, Suzanne 1976: "Hvad skal vi med Hexe?". *Brøg 1965/80*. Forlaget Rhodos. København, s.334-336
- Evans-Pritchard, E.E. 1976: *Witchcraft oracles, and magic among the Azande*. Clarendon Paperbacks. Great Britain.
- Frazer, Sir James 1993 [1922]: *The Golden Bough*. Wordsworth Reference. Great Britain.
- Gardner, Gerald B.1966 [1954]: *Witchcraft Today*. Arrow Books. London.
- Gardner, Gerald B.1971 [1959]: *The Meaning of Witchcraft*. The Aquarian Press. London.
- Greenwood, Susan 2000: *Magic, Witchcraft and the Otherworld. An Anthropology*. Berg. Oxford.
- Grimes, Ronald, L. 1990: "Victor Turner's Definition, Theory, and the Sense of Ritual". *Victor Turner and the Construction of Cultural Criticism*. Ashley, Kathleen (red.) Indiana University Press. United States of America, s. 141-147.
- Henningsen, Gustav 1984: *Fra heksejagt til heksekulte. 1484-1984*. Gyldendal. Danmark.
- Jenkins, Richard 2000: "Disenchantment, Enchantment and Re-Enchantment: Max Weber at the Millennium". *Max Weber Studies* 1, s.11-32.
- Keesing, Roger & Strathern, Andrew 1998: *Cultural Anthropology. A Contemporary Perspective*. Earl. McPeck. United States.
- Leach, Edmund 1976: *Culture and Communication: The Logic by Which Symbols are Connected*. Cambridge University Press.
- Luhmann, T.M. 1989: *Persuasions of the Witch's Craft. Ritual Magic and Witchcraft in Present-day England*. Basil Blackwell. Oxford.
- Luhmann, T.M. 1986: "The Magic of Secrecy". *Ethos* Vol. 17, nr. 2, Blackwell Publishing, s. 131-165.
- Malinowski, Bronislaw 1948: *Magic, Science and Religion and Other Essays*. A condor book. London.
- Murray, Margaret 1963 [1921]: *The Witch-Cult in Western Europe*. Clarendon Press. Oxford.
- Pedersen, Rene Dybdal 2005: *I lysets tjeneste. Nye religiøse og spirituelle grupper i Danmark*. Forlaget Univers. Danmark.
- Sjørlev, Inger 2010: "På genbesøg i magiske verdener". *Tidsskriftet Antropologi* Nr. 61. Foreningen Stofskifte, s.5-29.
- Steffen, Vibeke 2010: "Til konsultation hos ånderne". *Tidsskriftet Antropologi* Nr. 61. Foreningen Stofskifte, s.59-78.
- Steffen, Vibeke & Tjørnhøj-Thomsen, Tine 2004: "Teknologi, selvdisciplinering og magi". *Socialmedicinsk Tidsskrift* 6, s. 520-530.

Stoller, Paul & Olkes, Cheryl 1987: *In Sorcery's Shadow: A Memoir of Apprenticeship Among The Songhay of Niger*. University of Chicago Press. Chicago.
Turner, Victor 1966: *The Ritual Process. Structure and Anti-structure*. Routledge & Kegan Paul. London.

Parallel Worlds - Magical Practice Among Modern Witches in Denmark

The purpose of the present article is to make a contribution to an understanding of what it means to be a witch in Denmark today. The article thus reviews the extent of the magical circle in Denmark and highlights special characteristics of the modern witch. The magical practice of the witches is elucidated and analysed through a ritual case, since the very magical practice appears to be characteristic of the witches and defines them in contrast to other similar new religious groups and communities.

The article advocates an analytical approach to magic; rather than studying magic as a symbol of something else, for instance as a way of handling uncertainty in difficult times, magical practice should be seen as an emic concept, and the way in which the witches exist in and understand this world. In this context, the understanding of the existence of two parallel universes is important: the profane and the magic universe, since it is the movements of the witches across the two that make magic possible and explain it. In continuation of this the questions are asked: What do the witches use the magic for, and how is magical practice meaningful in a wider social context? The article argues that the motivations and the subtle shades of the magical practice are overlooked if the analysis does not include the above questions and approach, and it underlines the importance of physicality in the magical practice.